

Je prvi znani in tudi najpomembnejši srednjeveški znanstvenik slovenskega rodu. Bil je matematik, astronom, astrolog, meteorolog, filozof, metafizik, pisatelj, prevajalec in avtor različnih, predvsem matematično naravoslovnih del, izredni popularizator arabske znanosti in sploh kulture. Evropejcem je v latinščino prevedel in tako predstavil arabsko astronomijo. Odlično je obvladal jezike. Njegova jezikovna vsestranskost mu je prinesla svetovno slavo. Lastijo si ga tudi Hrvati. Okoli leta 1985 sem o njem pisal geslo za Enciklopedijo Slovenije. Takrat je bilo še malo podatkov o njem, zdaj jih mrgoli. Iz vsega sem nekaj povzel za osnovno vedenje o njem, in to za splošno izobrazbo, ne za kakšno strogo znanstveno revijo. Zato omenjam le njegova bistvena dela in prevode, vsega pa sploh ni mogoče naštetih, saj je veliko njegovih spisov nepodpisanih ali izgubljenih.

Herman Koroški

**(Sv. Peter v Lesu (St. Peter in Holz), Koroška, Avstrija, ok. 1100 –
?, ok. 1160?)**

Kje je bil pravzaprav rojen naš Herman, so se v preteklosti odvijale številne polemike. To zato, ker se je v njegovem času Koroška zdela razmeroma obsežna dežela, ki je zaobjemala velik del osrednje Evrope, Slovenijo in del Hrvaške, in so jo celo primerjali z večjo Germanijo. Danes je dokazano, da je bil naš učenjak rojen v bližini kraja Sveti Peter v Lesu (Sankt Peter in Holz) na sedanjem avstrijskem Koroškem.

Že v rani mladosti je prišel v stik z različnimi jezikovnimi kulturami, predvsem s slovensko in nemško. Po vsej verjetnosti se je začel šolati v kakšnem benediktinskem samostanu, na primer v bližnjem Millstattu (Milje) ali pri Spittalu. V 20-tih je odšel v tujino. Živel je v južni Franciji in Španiji, kjer si je pridobil filozofsko in filološko izobrazbo in tudi izpopolnil v matematiki in astronomiji. Intenzivno se je učil jezike. Šolal se je po samostanih. Verjetno je bil menih. Od leta 1130 do leta 1134 se je učil pri Thierryju (Teodoriku) na napredni in znameniti katedralni šoli v Chartresu. Ko je Thierry odšel na katedralno šolo v Pariz, mu je Herman sledil in tam leta 1135 zaključil svoje študije. Med študijem je slišal za dosežke tedanje muslimanske kulture. Zelo si je želel spoznati arabsko kulturo pri njenih začetkih.

Tako je kmalu po univerzitetnem študiju s svojim sošolcem in prijateljem Robertom iz Kettona odpotoval na vzhod v arabske dežele. Prepotovala sta Francijo, severno Italijo in čez južno Hrvaško in Grčijo prispela v Carigrad in Damask. Tam sta se od blizu seznanila z arabsko znanostjo, posebno z arabskim

pogledom na antično grško-rimsko kulturo, ki je bil naprednejši od tedanjega evropskega. Herman je bil očaran nad dosežki Arabcev na polju matematike in astronomije. Vračala sta se po drugi poti in se mimo Sicilije leta 1138 vrnila v Španijo. Nato je Herman deloval v Španiji in južni Franciji, predvsem kot prevajalec. Ker je bil sholastik, sklepamo, da je tudi poučeval. Veliko njegovih del je ostalo nepodpisanih ali se je izgubilo. Kje in kdaj je zaključil svojo življenjsko pot, ni znano.

Herman Koroški (Hermann(us) de Carinthia; Herman iz Karintije) – v roki drži astronomsko merilno napravo – astrolab; slika je iz 13. stoletja.

Okoli leta 1138 je iz arabščine prevedel delo *Liber sextus astronomiae* (*Šesta knjiga astronomije*). Prevod je obsegal razprave o planetih, njihovih medsebojnih legah in prerokovanja po gibanju kometov. Leta 1140 je iz arabščine prevedel knjigo *Introductorium in astronomian* (*Uvod v astronomijo*). V tem času je prevedel v latinščino tudi astronomske tablice al Hvarizma in iz arabščine Evklidove *Elemente geometrije*.

Leta 1142 je v Leonu Herman skupaj s kolegom sprejel ponudbo opata Petrusa Venerabilisa (Petra Častitljivega) za prevajanje Korana. Herman skrajno obsežnega dela ni uspel sam prevesti, prevedel je le del, tako da je celoten prevod leta 1143 dokončal kolega.

Med matematičnimi deli je objavil razpravo o merah (*De mensura*). Problem mer je bil v Hermanovem času posebno pomemben v trgovini zaradi zmešnjave srednjeveških mer. Med astronomskimi deli je pisal še o uporabi astrolaba pri merjenju leg zvezd (*De utilitabus astrolabii*). Pripisujejo mu tudi meteorološko delo *Knjiga o padavinah* (*Liber imbrium*, 1140 do 1141) in astrološko delo *O raziskovanju srca* (*De indagatione cordis*, po 1140).

Njegov najbolj znani prevod (in to iz arabščine po grškem originalu) pa je bil Ptolomajev *Planispherium* (1143), ki se je ohranil v celoti le po tem prevodu. Prevedel naj bi tudi Ptolomajeve astronomske tablice in še nekaj drugih astronomskih spisov, ki pa jih poznamo le po naslovih (po vsej verjetnosti so se izgubili). Istega leta je izšla tudi njegova originalna filozofska razprava *O bistvih* (*De essentis*), kjer razpravlja o petih Aristotlovih kategorijah (vzrok, gibanje, prostor, čas, lastnost). To je bilo zadnje znano oziroma zadnje zabeleženo njegovo delo. Po letu 1143 se izgubi vsaka sled zanesljivih podatkov o Hermanovem življenju in delu.

Mimogrede kot zanimivost povejmo tole, kar se na splošno ne ve. Herman je podpiral in v svojo naravoslovno filozofijo vključil tudi možnost za geocentrični sistem, ki ga je zastopal že starogrški astronom Herakleid s Ponta (4. stol. pr. n. št.). V njem Merkur in Venera krožita okrog Sonca, vsi trije skupaj in ostali tedaj znani planeti (Mars, Jupiter in Saturn) pa okrog Zemlje.

Herman Koroški je odigral zelo pomembno vlogo pri evropskem spoznavanju in razumevanju arabske znanosti, posredno pa tudi pri spoznavanju in razumevanju antičnih grških znanstvenih dosežkov. Tako je veliko pripomogel k oblikovanju skupne evropske srednjeveške racionalne znanstvene misli. Je med najpomembnejšimi prevajalci arabskih astronomskih del v latinščino v 12. stoletju in izredni popularizator islamske znanosti in kulture. Vpliv njegovih prevodov na razvoj (srednjeveške) evropske astronomije in tudi na razvoj drugih znanstvenih področij je bil izjemno velik.